

Értékelési útmutató

A feladatok legkisebb, önállóan értékelhető részeit, az itemeket a magyar ábécé kisbetűivel jelöltük. Az itemek már nem bonthatók fel részteljesítményekre, ezért azok már csak kétféleképpen minősíthetők: a tanuló megoldotta, vagyis az item megoldása jó (0,5 vagy 1 pont), illetve a tanuló nem oldotta meg, hiányos, vagyis az item megoldása nem jó (0 pont). Ha a tanuló megoldása nem egyezik meg teljesen az értékelési útmutatóban megadott válaszokkal, az eddig bevált gyakorlat szerint az igazolható jó válasz is pontot ér.

Ha egy feladat meghatározza a válasz elvárt elemeinek számát, és a tanuló ennél többet jelöl meg, akkor a megoldás sorrendjében kell értékelnit. Ha a tanuló az összes válaszlehetőséget megjelöli, nem kaphat pontot. Csak a megfelelően végrehajtott válaszadás fogadható el!

1. feladat **1 pont**

a) D, C, A, B

2. feladat **7 pont**

- a) X bekarikázása türkök
- b) 2. bekarikázása rovásírás
- c) 2. bekarikázása Don és Dnyeper
- d) 1. bekarikázása A nagyszentmiklósi aranykincs bikafejes edényébe csurgatták vérüket.
- e) X bekarikázása László Gyula
- f) 1. bekarikázása Több évig tartó folyamat volt, feltehetően 862-895 vagy 862-907 között.
- g) 1. bekarikázása (visszacsapó ij)

3. feladat **7 pont**

- a) Hanza-szövetség vagy Hanza városok vagy Hanza
- b) kogge aláhúzása
- c) Novgorod aláhúzása
- d)-g) kátrány, viasz, prém, borostyán aláhúzása

4. feladat **12 pont**

- a)-b) Orseolo Péter nevének áthúzása. Imrét és Gellértet szentté avatták. vagy Orseolo Péter I. (Szent) Istvánt követte a trónon.
- c)-d) „Ha valamely szabad ember tíz dénár értékűt lop, akasszák fel.” áthúzása. I. (Szent) László törvényeiből származik. vagy I. (Szent) István (egyházat és a keresztény vallást támogató) törvényei.
- e)-f) Esztergom áthúzása. Esztergom érsekség. vagy Győr, Veszprém püspökség.
- g)-h) Könyves Kálmán áthúzása. Zágrábban I. (Szent) László alapított püspökséget. vagy Elfogadható, hogy Szent László meghódította Horvátországot, ezzel együtt Zágrábot is.
- i)-j) Füstpénz áthúzása. Hunyadi Mátyáshoz kapcsolódó adónem. vagy A kapuadó és a bányabér I. Károly idején bevezetett gazdasági döntés.
- k)-l) Defterdár áthúzása. A defterdár adószedő volt. vagy A szpáhi és a janicsár a szultán hadseregében szolgált. vagy A szpáhi, a janicsár katona volt.

Ha az áthúzás helyes, de az indoklás helytelen vagy pontatlan, adható egy pont.

Elegendő egy indoklás az item teljesítéséhez.

5. feladat **6 pont**

- a) 1453
- b) II. Mohamed vagy II. Mehmed
- c) 1456
- d) Nándorfehérvár
- e) Hunyadi János vagy Hunyadi
- f) Délvidék

6. feladat **1 pont**

Mátyás vagy Hunyadi Mátyás vagy I. Mátyás

7. feladat

6 pont

- a) reneszánsz (1 pont)
b) Bakócz – kápolna (1 pont)
c)-i) csúcsív, rózsablak, csigavonal, vastag falak, tömzsi tornyok, támpillér, monumentalitás, lőrészzerű ablakok áthúzása (A helyes megoldásokért 0,5 pont adható.)

8. feladat

3 pont

B, D, E bekarikázása

9. feladat

7 pont

- a) karavella
b) Kolumbusz Kristóf vagy Cristoforo Colombo vagy Kolumbusz (Csak a név helyes leírásáért adható pont.)
c) nagy vitorlafelületű vagy összetett vitorlázat jellemzi
d) magas oldalfalú vagy mély merülésű
e) jól kormányozható vagy kormánylapáttal ellátott
Elfogadható az iránytű rögzítése is. A c, d, e felcserélhető.
f) A levantei kereskedelem hanyatlásnak indult. aláhúzása
g) Kibontakozott a világkereskedelem. aláhúzása

10. feladat

4 pont

- a) tőzsde
b) peregrináció
c) hugenották
c) vilajet

11. feladat

5 pont

Állítás	Igaz	Hamis
a) Az 1606-ban megkötött bécsi béke a köznemések megerősödését hozta a katolikus elittel szemben, de nem biztosította a nádor választását és a szabad vallásgyakorlatot.		X
b) Bár ellenállni gyakran dicsőségesebb, mint kiegyezni, a 17. sz. kompromisszumai alapvető szerepet játszottak a Magyar Királyság fennmaradásában és a monarchián belüli különútnak garantálásában.	X	
c) Zrínyi Péter, Nádasdy Ferenc, II. Rákóczi Ferenc, Frangepán Kristóf a rendi kiváltságok és a szabad királyválasztás garantálásáért készek lettek volna elismerni a szultán fennhatóságát.		X
d) Thököly Imre 1682 nyarán egy újabb országrészt vont ellenőrzése alá, így az ország 1685-ig négy részre szakadt. Ez történelmünk kora újkori szakaszának egyik mélypontja.	X	
e) I. József koronázása (1687) előtt a magyar rendek lemondtak az Aranybulla ellenállási záradékáról, ezzel Magyarország Csehországhoz hasonlóan a Habsburgok örökös tartományává vált.		X

12. feladat

9 pont

- a)-c) A, D, E bekarikázása
d) predestináció aláhúzása
e) (Johannes) Gutenberg (Csak a név helyes leírásáért adható pont.)
f) Debrecen
g) Méliusz Juhász Péter vagy Horhi Melius Péter vagy Melius Juhász Péter
h) Megalapította a jezsuita rendet.
i) A 2. bekarikázása.

13. feladat

3 pont

a)-f) korona, kehely, lándzsa, jogar, fejedelmi címer, oltárterítő áthúzása
Helyes megoldásonként 0,5 pont adható.

14. feladat

3 pont

15. feladat

15 pont

Régió	Ismertebb népek	Életmód
A sarkvidéki terület	a) inuitok (régi nevük eszkimó) / aleutok	b) A tundrán és jégmezőkön tengeri emlősökre vadásznak és halásznak. Jelképeik: az iglu és a kutyaszán.
Nagy-síkság	c) sziúk / feketelábok/ kajovák/ varjúk/ kamencsik / sájenek	d) Kúp alakú bőrsátorban (tipiben) lakó / lovas / bölényvadász, / harcias nomádok/. Jelképük: a tollas fejdísz.

Egy-egy elem beírásával teljesítette a versenyző az ítemet.

Régió	A gyarmatok
Új-Anglia	g
A középső gyarmatok	f, i
Dél	e, h

- j) Dél
- k) Thomas Jefferson vagy Jefferson
- l) A Kongresszus *esetleg* a szenátus és képviselőház
- m) Azért, hogy a nagyobb államok ne szavazhassák le a kisebbeket.
- n) Azért, hogy ne lehessen a közhangulat pillanatnyi változásai szerint lecserélni az egész kormányzatot.
- o) Maurois vagy (George) Washington (A cikk alapján mind a két válasz elfogadható.)

16. feladat Esszé

11 pont

Az érettségi értékelési szempontjait kell alkalmazni az alábbi pontozással. Kérem a javító kollégákat, vegyék **figyelembe, hogy a tanulók az esszéírást még tanulják! Minden helyes válasz értékelendő a táblázat pontmegosztása alapján.**

Értékelési szempontok	Pontszám
Feladatmegértés	1
Tájékozódás térben és időben	2
Kommunikáció	1
Szaknyelv alkalmazása	1
Ismeretszerzés, a források használata és következtetések levonása	2
Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás	4

Feladatmegértés

A tanuló a feladat utasításának megfelelően összefoglalja az Erdély valláspolitikájának legfontosabb kérdéseit. Egyéb kérdéseket legfeljebb a forrásokból következtetve érint. (1 pont)

Ha a feladatmegértés 0 pont, akkor az egész esszé 0 pontos.

Tájékozódás térben és időben

Az esszében megemlíti a tanuló: témája Erdély valláspolitikája és rögzít egy, a témához kapcsolódó évszámot (pl. 1552, 1557, 1568, 1570, 1595) és egy történelmi helyszínt (Torda, Udvarhely, Csíkszék.)

A 2 pont akkor jár, ha mindkét szempontra kitér.

Kommunikáció

Bekezdésekkel szerkesztett, logikus gondolatmenet, megfelelő a nyelvhelyesség és nincs durva helyesírási hiba.

Legfeljebb 2-3 hiba lehet a helyesírásban. (1 pont)

Szaknyelv alkalmazása

A tanuló használja a témához tartozó konkrét és elvont fogalmakat. Pl. vallásszabadság, kálvinista, evangélikus, unitárius, katolikus, felekezet, recepta religio, artikus, Katolikus Status, stb. (1 pont)

Legalább 4 fogalmat használ.

Ismeretszerzés, a források használata és következtetések levonása

A tanuló legalább 2, a két forráshoz kapcsolódó elemre utal a forrásokat használva a témához tartozóan (2 pont): pl.

- Több erdélyi országgyűlés kimondta, hogy a különböző közösségek/települések maguk döntenek el, hogy melyik felekezethez/ egyházhoz kívánnak tartozni.
- Az erdélyi országgyűlés 1552-ben kimondta, hogy a római katolikusok mellett az evangélikusok is szabadon gyakorolhatják vallásukat.
- 1557-ben az erdélyi rendi gyűlés bevett vallásnak nyilvánította a lutheri vallást, azaz a katolikusokkal azonos jogokat biztosított az evangélikusok számára.
- Az országgyűlések határozatát 1568-ban a tordai országgyűlés fogalmazta meg.
- Az 1568-as vallási törvényeket a következő évben megújították, majd az országgyűlés 1570-ben további törvényeket fogalmazott meg.
- A négy bevett vallásfelekezet (recepta religio) egyenjogúságán alapuló egyházszerkezetről szóló határozat az 1595. évi országgyűlés határozata volt.
- Eltörtölték a jezsuitákat kitiltó 1588. évi határozatot is.
- Bevett vallásnak nem, megtűrt vallásnak számított az ortodox vallás, de a román etnikumot is Erdély részének tartották. A békés együttélés érdekében vallásukban nem korlátozták vagy üldözték őket.

Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás

A tanuló 4 elemre utal a témához tartozóan (4 pont): pl.

- Erdély etnikailag is sokszínű volt. A reformáció elterjedését követően több vallási felekezet is működött.
- Nem a mai értelemben vett vallásszabadságról van szó, hanem a vallási konfliktusokat megakadályozni szándékozó vallási türelemről.
- A Szapolyai család Erdélybe visszatértét követően beleegyezett, hogy az erdélyi római katolikus püspökség javait foglalják le a királyi kincstár javára, hiszen a szekularizáció nélkül az állami kormányzat a bevételeket nehezen tudta volna előteremteni.
- Az Erdélyi Fejedelemségben a katolikus, az evangélikus, a református és az unitárius vallások voltak a bevett vallások.
- A vármegyék nemessége és lakossága többnyire református/kálvinista volt.
- A szász székek lakói evangélikusok. A szász városokban a német nyelvűek jellemzően lutheránusok, de a környező falvakban élő románság ortodox, akiknek egy része csatlakozott a görög katolikus egyházhoz.
- A székelyek körében megmaradt a katolicizmus, elsősorban Udvarhely- és Csíkszékben, de a főúri családok egy része is megtartotta régi vallását.
- A katolikus nemesség hozta létre a Katolikus Status intézményét
- Erdély befogadó ország volt; jelen voltak a humanizmus, a reneszánsz képviselői és a reformáció új hitelvei.
- Oborni Teréz szakirodalomban megadott tanulmányában (57. oldal) említést tesz Szakály Ferenc véleményéről, aki az erdélyi művelődés és műveltség jellemzőit kiemelve megfogalmazta, hogy a reformáció erdélyi képviselői megtalálták a helyes arányt az európaiság – azaz a latin nyelvű tudományosság – és a nemzetük iránti elkötelezettség, azaz az anyanyelvűség között.

Források:

A versenykiírásban megadott irodalom

2. feladat

g) 1. kép :<https://www.magyarvagyonok.hu/kultura/hungarikum/folklor/1085-Oseink-fegyvere-Visszacsapo-lj.html>
(2024.01.03.)

2. kép: https://www.ijaszbarat.hu/csigas-szamszerijak?infinite_page=2 (2024. 01. 03.)

3. kép <https://www.meisterdrucke.hu/fineart-nyomatok/French-School/56006/Egy-normann-%C3%ADj%C3%A1sz-a-H%C3%B3d%C3%ADt%C3%B3-Vilmos-hadsereg%C3%A9b%C5%91l%2C-1873.html>
(2024. 01. 03.)

6. feladat

<http://archive.monetarium.hu/matyas-aranyforint-4> (2024. 01. 03.)

Történelem 9. Tananyagfejlesztő: Száray Miklós. Alföldi Nyomda, Debrecen. 2020. 166. p.

7. feladat

Az 1. kép forrása: <http://enciklopedia.fazekas.hu/tarsmu/reneszansz.htm> (2024. 01. 02.)

<https://varlexikon.hu/esztergom-bakocz-kaplna> (2024. 01. 02.)

A 2. kép forrása: https://www.hung-art.hu/frames.html?magyar/zmisc/faraqvan/162_sz/index.html (2024. 01. 02.)

A 3. kép forrása: <http://enciklopedia.fazekas.hu/tarsmu/reneszansz.htm> (2024. 01. 02.)

9. feladat

A kép forrása:

<https://www.facebook.com/KozlekedesiMuzeum/photos/a.619350038108775/1537331119643991/?type=3> (2024. 01. 06.)

10. feladat

- a) <https://zanza.tv/fogalom/tozsde> (2024. 01. 01.)
b) <https://rubicon.hu/cikkek/peregrinacio> (2024. 01. 01.)

11. feladat

- a) Pálffy Géza: A 16-17. századi Habsburg – magyar kapcsolatok új megvilágításban (A Magyar Királyság a közép-európai Habsburg Monarchiában) = A Magyar Királyság a kora újkorban. Árkádia Kiskönyvtár, Kronosz Kiadó, Pécs, 2020. 24. p.
b) u. az 28. p.
c) u. az 30. p.
d) u. az 31. p.
e) u. az 32. p.

12. feladat

- a) - c)
A) Történelem 10. Tananyagfejlesztő: Száray Miklós. Alföldi Nyomda, Debrecen. 2021. 23. p.
B) Történelem 10. Tananyagfejlesztő: Száray Miklós. Alföldi Nyomda, Debrecen. 2021. 24. p.
F) <https://lexikon.katolikus.hu/N/nyugati%20egy%20szakad%C3%A1s.html> (2024. 01. 05.)
F) <https://historia-cronologia.lapunk.hu/v-marton-papa-1231747> (2024. 01. 05.)
g) Történelem 10. Tananyagfejlesztő: Száray Miklós. Alföldi Nyomda, Debrecen. 2021. 28.
h) <https://jezsuitakiado.hu/szerzoink/loyolai-szent-ignac/> (2024. 01. 05.)
i)
1. kép: <https://archeologia.hu/a-parizsi-notre-dame-es-az-europai-civilizacio> (2024. 01. 05.)
2. kép: <https://vilagunk-blog.blogspot.com/2019/03/marcus-15-ei-nagyszombati-elmanyeinkrol.html> (2024. 01. 05.)
3. kép: <https://jak.hu/jaki-templom-3/> (2024. 01. 05.)

13. feladat

Oborni Teréz: Az Erdélyi fejedelemség = a Magyar Királyság a kora újkorban. Árkádia Kiskönyvtár, Kronosz Kiadó, Pécs, 2020. 44.p.

15. feladat

- a) - d) Hahner Péter: Új állam az Újvilágban = Rubicon, 2011. 3-4. 7. p.
e) – i) Hahner Péter: Új állam az Újvilágban = Rubicon, 2011. 3-4. 8. p.

16. Esszé

Oborni Teréz: Az Erdélyi fejedelemség = a Magyar Királyság a kora újkorban. Árkádia Kiskönyvtár, Kronosz Kiadó, Pécs, 2020. 53.p.

Oborni Teréz: A vallási béke szigete (A reformáció szerepe az erdélyi államszervezésben) = Rubicon 28. évf. 12. sz. (2017. december) 48. p.